

**Commentariorvm, Ac Dispvationvm In Primam Partem
Sancti Thomæ Tomvs ...**

Complectens ad viginti sex Quæstiones priores, centum & septem
Disputationes in Capita diuisas

Vázquez, Gabriel

Antverpiæ, 1621

Corollaria præcedentis doctrinæ. c. 7.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-80983](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-80983)

Secunda co-
luta.

Deinde obijcere potest aliquis hoc modo. Si bonitas est perfectio alicuius rei, & integritas ex pluribus constans, nec Deo, nec reb. simplicibus convenire poterit: siquidem ad ipsam esse perficiendum plura non conveniunt, sed sicut seipsis sunt, ita seipsis perficiuntur, idem igitur erit ipsarum entitas, seu natura & bonitas: & in universum etiam si loquamur de bonitate, quæ consequitur & comitatur essentiam, siue in rebus simplicibus, siue etiam in compositis, bonitas ab entitate distinguere nequit: bonitas enim confurgit ex conuentu partium essentialium, veluti materiae, & forme, sine quibus neque essentia esse, neque considerari potest. Idem igitur erit bonitas hoc modo, atque ipsa essentia rei, ita vt solo nomine differant, & reciprocetur non denominatiue, sed essentialiter, iuxta ea, quæ diximus primo capite huius disputat. Quare bonitas tanquam passio entis assignari non poterit.

18

Secunda.

Respondeo primum hoc argumento solum probari, bonitatem, quæ consequitur essentiam entis, ex natura rei non distinguere ab essentia ipsius: nihil tamen obstat, nostro modo intelligendi distinguere. Alio namque modo rem aliquam concipimus sub conceptu entis confuse, non considerando, an ex alijs constet, & perficiatur, vel habeat omnia, quæ ipsam integrent, & consumment: quo pacto solum rem ipsam, essentiamque concipimus secundum rationem entis. Alio vero modo rem intelligimus distincte, considerantes eam alijs quibus constare, & ex ijs, quibus constituitur, ei nihil deesse: tunc autem ipsam non solum vt naturam, sed etiam vt integram, & bonam consideramus: & quantum intellectus non affirmet rem aliquam essentialiter posse subsistere sine integritate partium essentialium, potest tamen rem confuse considerare non attendens ad illius integritatem, quæ ex partibus essentialibus conflatur. Id quod satis superque est, vt ratio entis, & boni, intellectu nostro distinguatur, quod videlicet vnum possit sine alio cogitari.

Nicetas,
Pellus.

19

Hæc tamen, quæ diximus, intelligenda sunt de bonitate, quæ proxime consequitur rerum essentiam. Alia namque bonitas, quæ ex partibus integranibus, aut accidentibus constat, distinguitur a re ipsa, atque ab ea separari potest: ideoque Gregorius Nazianzenus oratione 38. atque Nicetas commentator illius, in illa verba: *Immensus igitur, & Pfullus cum eodem Niceta, in oratione 42. in illa verba: Immensus igitur, &c.* dixerunt Dei simplicitatem non esse illius naturam, sicut neque compositorum natura est ipsa compositio. Addunt vero Nicetas, & Pfullus, aliud esse naturam Dei, aliud simplicitatem, quæ circa naturam consideratur, & ipsam circumstat: quod sane dixerunt propter solam distinctionem rationis nostræ. Si ergo ita simplicitas, & compositio cum re simplici seu composita comparantur, eodem quoque modo integritas rei cum re ipsa conferri debet. Argumentum igitur non probat in universum ens, & bonum nulla ratione distinguere.

Explicatur
magis sim-
plicitas.

Deinde dico rebus simplicibus convenire posse rationem boni, non tanquam aliquid distinctum ex natura rei ab eorum essentia, sed solo intellectu nostro: nam utroque modo proxime explicato eas considerare possumus. Neque obstat quidquam earum simplicitas, quo minus quasi ex pluribus perfectas eas concipiamus. Sicut enim ap-
Vesquez in 1. part. Tomus I.

prehendimus in ipsis plures rationes intellectui nostro distinctas, ita quoque ipsas tanquam integras ex omnibus spectantibus ad ipsarum entitatem cogitare possumus instar earum, quæ ex pluribus realiter distinctis constituuntur. Ex quibus etiam colligere licet, ens, & bonum non essentialiter reciprocari, sed denominatiue, iuxta notata in 1. cap. In quo mihi probatur Durandi sententia ibidem relata, cuius oppositum putauit Heruæus docens posse bonum conuerti cum ente essentialiter, & tunc esse quid abstractum ab absoluto, & relatiuo.

CAPVT VII.

Corollaria precedentis doctrine.

Verum rogabit aliquis, vtrum ratio bonitatis sit absoluta, an respectiua, vel ab vtraque abstracta. Respondeo ex superiori doctrina, bonitatem hoc modo esse relationem, non quidem conuenientiæ vnius rei cum altera, vt putauit Durandus, sed integritatis ex pluribus. Conuentus enim omnium absque defectu ad alicuius rei constitutionem relate significatur: hæc autem relatio non est ad ipsam essentiam tanquam alicuius rei conuenientiæ, sed est inter ea, quæ ad integritatem conueniunt: ipsam quoque essentiam quodammodo respicit tanquam ex eis consummatam, & perfectam. Vtrum autem hæc relatio sit rationis tantum: an realis, non curo: certum tamen est, in rebus simplicibus esse solum rationis: nam conuentus eorum, quæ sola ratione distinguuntur, non potest esse realis, vt patet. Quare si hæc bonitas esset relatio realis, in rebus tantum compositis esse posset. Duæ vero rationes, quæ contra hanc doctrinam pugnare videntur, nullius ponderis sunt.

Bonitas est
relatio inte-
gritatis est.

Heruæus sic arguit: nulla relatio habet perfectionem, sed indistincta est perfectio, & imperfectio: Ergo bonitas rei non potest esse formaliter relatio, siquidem bonitas rei est eius perfectio. Respondeo, perfectio alicuius duobus modis dicitur: primum, integritas alicuius rei, deinde id quod ad illius integritatem pertinet. Quævis igitur relatio vt quibusdam placet, non sit perfectio posteriori modo, quod tamen saluum esse monstrabimus disputat. nihil tamen obstat, quo minus perfectio priori modo sit formaliter relatio: idem enim est perfectum, atque omnibus numeris absolutum, quod sine respectu aliquo intelligi non potest.

Heruæus.
Tertia ob-
iectio.

Solutio.

21

Altera ratio recentiorum est huiusmodi: si bonitas est relatio realis, vel illa est bona, vel non: si non est bona, ergo bonum non conuertitur cum ente: si vero est bona, ergo alia relatione bona, & sic in infinitum. Respondeo primum, non omnem bonitatem esse relationem realem, vt ostensum est, sed aliquam esse rationis, ac proinde non erit processus in infinitum. Deinde dico, bonum ita reciprocari cum ente etiam relatio, vt tamen cum eo solo ente, quod intelligitur ad modum subiecti recipientis perfectionem, conuertatur, non autem cum ipsamet entis perfectione.

Quarto ob-
iectio.

Respondetur.

Ceterum, vt finem imponamus huic disputationi, id quod præcipue ad nostrum spectat institutum ex dictis inferamus. Deum videlicet esse bonum, immo summe bonum, hoc genere bonitatis, quæ constituitur veluti passio entis. Est enim integer, & perfectus in suo esse, vt nihil ei deesse possit, siue ex ijs, quæ ad essentiam, siue a l perfo-

Deum quo-
modo bonum
sit hoc quon-
iam bonitatis.

*Discrimen
inter Dei,
creaturarum
bonitatem.*

22

nas, siue ad operationes, & emanationes pertinet. Hæc autem Dei bonitas superat omnium rerum bonitates: earum enim essentia ita semper bona est, ut licet ab ea existente bonitas separari non possit; habeat tamen malitiam sibi oppositam, nempe sui corruptionem. Porro permanens creata essentia in suo esse cum sua essentiali bonitate aliunde potest esse mala, defectu aliorum, quæ ipsam accidentarie perficiunt, iuxta ea, quæ capite præcedenti dicta sunt. Deus autem ita necessarius semper est, ac proinde bonus, ut eius bonitas nulla possit omnino malitia deleri: sicut neque essentia, & existentia eius, corrumpi. Tum etiam existens in rerum natura ita necessarius bonus, & perfectus vndeque est, ut ex nullo defectu malus esse possit: ex qua plenitudine bonitatis, quam in genere entis: & moris in seipso habet, prouenit, ut omnibus rebus creatis bonus sit.

ARTICVLVS II.

Primum bonum secundum rationem sit prius, quam ens.

26
1. di. 18. q. 1.
art. 3. Et 3.
cont. gent. e.
20. Et verif.
q. 20. n. 3. Et
Dion. 3. co. 1.

Cap. 3. in
principio.

Cis. parum à
principio.

Proposit. 4.
inter opera
Arist. tom. 3.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod bonum secundum rationem, sit prius quam ens. Ordo enim nominum est secundum ordinem rerum significatarum per nomina. Sed Dionysius inter alia nomina Dei, primo ponit bonum, quam ens, ut patet in 3. cap. de diuin. nomin. ergo bonum secundum rationem est prius, quam ens.

2. Præterea, Illud est prius secundum rationem, quod ad plura se extendit: sed bonum ad plura se extendit, quam ens: quia ut dicit Dionysius 5. cap. de diuin. nomin. bonum se extendit ad existentia, & non existentia; ens vero ad existentia tantum: ergo bonum est prius secundum rationem, quam ens.

3. Præterea, Quod est vniuersalius, est prius secundum rationem: sed bonum videtur vniuersalius esse, quam ens: Quia bonum habet rationem appetibilis: quibusdam autem appetibile est, ipsum non esse: dicitur enim Matth. 26. de Iuda, Bonum erat ei si natus non fuisset, &c. Ergo bonum est prius, quam ens, secundum rationem.

4. Præterea, Non solum esse est appetibile, sed & vita, & sapientia, & multa huiusmodi: Et sic videtur, quod esse sit quoddam particulare appetibile, & bonum vniuersale: bonum ergo simpliciter est prius secundum rationem, quam ens.

Sed contra est, quod dicitur in lib. de causis, quod prima rerum creaturarum est, esse.

Respondetur dicendum, quod ens secundum rationem est prius, quam bonum. Ratio enim significata per nomen est id quod concipit intellectus de re, & significat illud per vocem: illud ergo est prius.

secundum rationem, quod prius cadit in conceptione intellectus. Primo autem in conceptione intellectus cadit ens: quia secundum hoc vnumquodque cognoscibile est, in quantum est actu, ut dicitur in 9. Metaphys. vnde ens est proprium obiectum intellectus, & sic est primum intelligibile, sicut sonus est primum audibile: Ita ergo secundum rationem prius est ens, quam bonum.

Ad primum ergo dicendum, quod Dionysius determinat de diuin. nomin. secundum quod important circa Deum habitudinem causæ: Nominamus enim Deum, ut ipse dicit, ex creaturis, sicut causam ex effectibus: bonum autem cum habeat rationem appetibilis, importat habitudinem causæ finalis, cuius causalitas prima est, quia agens non agit nisi propter finem, & ab agente materia mouetur ad formam: Vnde dicitur quod finis est causa causarum. Et sic in causando bonum est prius, quam ens: Sicut finis, quam forma: & hac ratione inter nomina significantia causalitatem diuinam prius ponitur bonum, quam ens. Et iterum quia secundum Platonicos, qui materiam à priuatione non distinguunt dicebant materiam esse non ens, ad plura se extendit participatio boni, quam participatio entis: nam materia prima participat bonum, cum appetat ipsum: nihil autem appetit, nisi simile sibi: non autem participat ens, cum ponatur non ens. Et ideo dicit Dionysius, quod bonum extenditur ad non existentia.

Vnde patet solutio ad secundum. Vel dicendum, quod bonum extenditur ad existentia, & non existentia, non secundum prædicationem, sed secundum causalitatem: ut per non existentia intelligamus non ea simpliciter, quæ penitus non sunt, sed ea quæ sunt in potentia, & non in actu: quia bonum habet rationem finis, in quo non solum quiescunt, quæ sunt in actu, sed ad ipsum etiam ea mouentur, quæ in actu non sunt, sed in potentia tantum: ens autem non importat habitudinem causæ nisi formalis tantum, vel inherens, vel exemplaris: cuius causalitas non se extendit nisi ad ea, quæ sunt in actu.

Ad tertium dicendum, quod non esse secundum se non est appetibile, sed per accidens: in quantum scilicet ablatio alicuius mali est appetibilis: quod malum quidem aufertur per non esse: ablatio vero mali non est appetibilis, nisi in quantum per malum priuatur quoddam esse. Illud igitur quod per se est appetibile, est esse, non esse vero per accidens tantum: in quantum scilicet quoddam esse appetitur.

9. Metaph.
1. 20. 10. 3.

Cap. 1. 2.
de diuin. nomin.

Cap. 5. de diuin.
nomin. parum à principio.

tur, quo homo non sustinet priuari, & sic etiam per accidens non esse, dicitur bonum.

Ad quantum dicendum, quod vita, & scientia, & alia huiusmodi sic appetuntur, ut sunt in actu: unde in omnibus appetitur quoddam esse, & sic nihil est appetibile nisi ens, & per consequens nihil est bonum nisi ens.

Conclusio est: *Ens prius secundum rationem est, quam bonum.* In confirmationem, & explanationem huius doctrinae pauca nobis sufficiunt; nam ex superioribus satis perspicua est; sequenti tamen dubitatione magis aperta fiet.

Dubitatio circa textum.

Ratio dubitandi.

Dubitatio est, quo pacto ens possit esse prius ordine rationis ceteris omnibus intelligibilibus, ut inquit S. Thomas: aut enim sermo est de ordine rationis secundum se, & hoc modo doctrina vera esse non potest: nam Deo nihil est prius, nec secundum rem, nec secundum intellectum; ut quaest. 3. art. 1. docuit idem S. Thom. ergo ratio entis ceteris omnibus prior esse non potest. Si vero sit sermo de rebus respectu nostri intellectus, non videtur satisfieri quaestioni propositae in titulo articuli, in quo quaeritur, an ratio entis secundum se sit prior ratione boni.

Caetan.

Caetan. solutio postulat.

Caetan. dupliciter respondet huic dubitationi. Posterior autem solutio est huiusmodi: cum quaeritur, an S. Thomas intelligat de ordine quoad nos, particula *quoad nos*, duobus modis accipi potest: aut enim refertur ad intelligibilia, aut ad ordinem: si refertur ad ordinem, sensus est, an ordine quoad nos prior sit ratio entis, quam ratio alterius intelligibilis: quare ratio obiecta in principio obtinet (inquit Caetan.) id, quod probare contendit: & S. Thomas non loquitur de ordine quoad nos, quo videlicet a nobis res cognoscuntur, sed de ordine secundum se, quo una ratio est prior alia: quare in eius sententia non ratio entis, sed Dei inter cetera secundum se prior est. Si vero particula, *quoad nos*, refertur ad intelligibilia, distinguit Caetan. intelligibilia nobis, à non intelligibilibus nobis: & hoc modo putat accipi in praesentia, ita ut sensus sit, inter intelligibilia nobis ens est prius secundum se. Cum igitur hic comparatur ens solum cum intelligibilibus nobis, non potest cum Deo comparari, qui simpliciter, non autem nobis est primum intelligibile. Quare doctrina huius articuli non aduersatur doctrinae art. 1. quaest. 3. ubi dixerat S. Doctor, Deo nihil esse prius neque secundum rem, neque secundum intellectum.

24

Censet autem Caetan. hanc expositionem litera textus prima facie quadrare, propterea quod S. Thom. dixerit, rationem significatam per nomen esse id, quod intellectus intelligit: quo pacto de intellectu humano; cui nomina significant, videtur locutus: quamvis & hoc non obstat, inquit idem Caetan., quo minus sequentia intelligentur de intellectu absolute, cuius obiectum constat esse ens. Haec tamen posterior solutio Caetan., quae mihi multo minus probatur, quam prior, ut statim dicemus.

Secunda solutio eiusdem.

Altera solutio est, rationem entis hic comparari à Sancto Thoma cum alijs rationibus rerum,

non autem cum rebus ipsis. Sic autem ratio entis est primum intelligibile, quia ita comparatur cum reliquis, ut cum quidditate ipsius Dei non conferatur. Intelligit enim Caetan., rationes rerum esse, quae in suo conceptu formaliter non includunt existentiam. Cum igitur essentia, aut quidditas Dei abstrahi nequeat ab existentia; non inter rationes rerum, sed inter res ipsas existentes numerari debet. Si vero ratio entis compararetur non solum cum rationibus rerum, sed cum rebus ipsis, inter quas Deus contineretur, ratio entis non esset primum intelligibile: Deus enim inter reliqua est primum, cum non ex participatione, sed ex se ipso intelligibilis sit: qua ratione S. Thomas quaest. 3. art. 1. inquit, Deo nihil esse prius, neque secundum rem, neque secundum intellectum. Hic vero solum asserit, rationem entis esse primo intelligibilem, non quidem collatam cum Deo, sed cum reliquis rationibus rerum, quas intelligimus.

25

Sed quis non videat, has Caetan. subtilitates parum conferre ad illustrandam doctrinam S. Thomae; quae si cum doctrina praecedentis articuli conferatur clarissima est. In eius autem explanationem notandum est ea, quae non distinguuntur ex natura rei, sed intellectus consideratione, non posse distinguui ab intellectu vidente rem, sicuti est, cognitione (ut aiunt) intuitiva, sed ab intellectu solum cognoscente rem per species, & conceptus alienos. Quare cum in praecedenti articulo huius quaestiones dixit S. Doctor, ens, & bonum esse idem secundum rem, & sola ratione distinguui, per intellectum plane intelligit humanum qui de eadem re varios format conceptus, ob imperfectum modum suae cognitionis. & ita quae erant in se omnino indiuisa distinguit. Tota haec doctrina subtilius probabitur infra disput. 18.

Pro vera solutione notandum.

Cum igitur in hoc articulo quaerit, quidnam sit prius secundum rationem inter ens, & bonum, respectu nostri intellectus distinguuntur rationem entis, & boni, quaestione proponit: nam cum ex art. 1. constet ens, & bonum esse idem ex natura rei; inquire non potuit, quidnam illorum ex natura rei prius esset. Ordo enim prioris, & posterioris distinctionem necessario postulat inter ea, quae ordinata sunt. Quare talis debet esse ordo, qualis est distinctio eorum, quae ordinem habent. Quae

Distinguitur quaestio.

26

Ratio.

futioni vero sic propositae optime respondet, dicens rationem entis priorem esse, quam rationem boni: intelligit autem in quacunque re, etiam in Deo: nec solum intelligit rationem entis in genere, & abstractam, sed etiam rationem talis entis, ut hominis, Dei, &c. Hanc autem rationem priorem esse in nostro intellectu, quam rationem boni, manifestum est: nam de qualibet re prius cognoscimus entitatem illius, quam id, quod per modum affectionis, & proprietatis de ipsa concipimus, qualis est ratio boni, & perfecti. Bonitas enim comparata per nostrum intellectum cum entitate rei, semper intelligitur per modum affectionis, & proprietatis: entitas vero rei concipitur ad modum substantiae, & subiecti: itaque primo concipimus hominem, aut Deum, quam in eis intelligimus rationem boni: atque huc spectat ratio S. Thomae in hoc articulo.

Obiectio Dionysii.

Sed obijciat aliquis Dionysium 7. c. de diuinis nominibus in principio, ubi inter alia Dei nomina primo recenset bonum: ordo autem nominum ex ordine rerum, quas significant, videtur assignandus:

K 4

27

S. Thomas.
solutio.

duſ: ratio igitur boni in Deo prior eſt, quæcumque alia. Reſpondet S. Thomas in ſolut. 1. Dionyſium eo loco tractare de nominibus, quæ in Deo ſignificant modum aliquem, ſeu habitudinem cauſe. Cum autem inter cauſas primum locum obtineat finalis, cuius ratio bonitas eſt, hæc enim cauſa mouet efficientem; merito nomen, *Bonum*, primo loco enumerauit.

Dionyſ.

Auctoris
ſolutio.

27

Cæterum mens Dionyſij facilius explicari poteſt, ita vt doctrinæ traditæ nulla ratione aduerſetur. Verba ipſius iuxta translationem Perionij, hæc ſunt: *Ac primum ſi videtur perfectum, omniumque Dei progreſſionum interpretem boni nomen videamus: vbi nomen boni dicit eſſe perfectum, & interpretem, ſeu vt alia habet translatio, manifeſtatiuum diuinarum proceſſionum & emanationum: omnes enim proceſſiones Deo tribuantur ratione bonitatis, cuius proprius actus, & per ſe videtur eſſe, aliis ſe communicare; ex quo non probatur nomen boni primam omnium rationem in Deo ſignificare. Emanationes autem intelligit Dionyſius, quibus ſe Deus creaturis communicat.*

ARTICVLVS III.

Vtrum omne ens ſit bonum.

27
3. cont. gent.
c. 37. 79. &
40. Et lib. 3.
c. p. 10. Et
veri. q. 21.
Art. 2. & 9.
Art. 1. huius
queſt.

AD tertium ſic proceditur. Videtur quod non omne ens ſit bonum. Bonum enim addit ſupra ens, vt ex dictis patet. Ea vero quæ addunt aliquid ſupra ens, contrahunt ipſum: ſicut ſubſtantia, quantitas, qualitas, & alia huiusmodi, ergo bonum contrahit ens: non igitur omne ens eſt bonum.

2. Præterea, Nullum malum eſt bonum, Iſaia 5. Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum, ſed aliquod ens dicitur malum: ergo non omne ens eſt bonum.

3. Præterea, Bonum habet rationem appetibilis: ſed materia prima non habet rationem appetibilis, ſed appetentis tantum, ergo materia prima non habet rationem boni: non igitur omne ens eſt bonum.

3. Metaph.
text. 4. item.

4. Præterea, Philoſophus dicit in 3. Metaphyſ. quod in mathematicis non eſt bonum: ſed mathematica ſunt quædam entia, alioquin de eis non eſſet ſcientia: ergo non omne ens eſt bonum.

Sed contra, omne ens quod non eſt Deus, eſt Dei creatura: ſed omnis creatura Dei eſt bona, vt dicitur 1. ad Timoth. 4. cap. Deus vero eſt maxime bonus: ergo omne ens eſt bonum.

Reſpondeo dicendum, quod omne ens, in quantum eſt ens, eſt bonum.

Omne enim ens, in quantum eſt ens, eſt in actu, & quodammodo perfectum: quia omnis actus perfectio quædam eſt: perfectum vero habet rationem appetibilis, & boni, vt ex dictis patet: vnde ſequitur omne ens, in quantum huiusmodi, bonum eſſe.

Art. 1. huius
queſt.

Ad primum ergo dicendum, quod ſubſtantia, quantitas, & qualitas, & ea quæ ſub eis continentur, contrahunt ens applicando ens ad aliquam quidditatē, ſeu naturam, ſic autem non addit aliquid bonum ſuper ens, ſed rationem tantum appetibilis, & perfectionis, quod conuenit ipſi eſſe in quacumque natura ſit: vnde bonum non contrahit ens.

Ad ſecundum dicendum, quod nullum ens dicitur malum, in quantum eſt ens, ſed in quantum caret quodam eſſe: ſicut homo dicitur malus, in quantum caret eſſe virtutis, & oculus dicitur malus, in quantum caret acumine viſus.

Ad tertium dicendum, quod materia prima, ſicut non eſt ens niſi in potentia, ita nec bonum niſi in potentia; licet ſecundum Platonicos dici poſſit, quod materia prima eſt non ens propter priuationem adiunctam, ſed tamen participat aliquid de bono, ſcilicet ipſum ordinem, vel aptitudinem ad bonum: & ideo non conuenit ſibi, quod ſit appetibile, ſed quod appetat.

Ad quartum dicendum, quod mathematica non ſubſiſtunt ſeparata ſecundum eſſe: quia, ſi ſubſiſteret, eſſet in eis bonum, ſcilicet ipſum eſſe ipſorum. Sunt autem mathematica ſeparata ſecundum rationem tantum, prout abſtrahuntur à motu & à materia: & ſic abſtrahuntur à ratione finis, qui habet rationem mouentis. Non eſt autem inconueniens, quod in aliquo ente ſecundum rationem non ſit bonum, vel ratio boni, cum ratio entis ſit prior quam ratio boni, ſicut ſupra dictum eſt.

Artic. præced.
denſ.

Explicatio articuli.

Concluſio affirmat; eius autem explicatio ex doctrina artic. 1. facile colligi poteſt. Si enim fermo ſit de bonitate morali, non omne ens eſt bonum, vt manifeſte patet. Si vero de bonitate, qua dicitur vna res alteri bona, non omne ens eſt bonum, & ſimiliter bonum: quia nullam præter Deum poteſt eſſe cæteris omnibus rebus conueniens, vt probatum eſt. Denique ſi loquamur de bonitate, quæ eſt integritas, & conſummatio rei, omnis res bona eſt bonitate, quæ conſiſtit in integritate eſſentia, tamenſi aliunde mala eſſe poſſit defectu integritatis accidentaria, aut partium.

Argum.

Sed arguit Sanctus Thomas quattuor loco in hunc modum: Mathematica figuræ, & quantitates ſunt quædam entia, quibus tamen non conuenit ratio boni: docet enim Ariſtotel. 3. metaph. cap. 2. text. 3. in his non reperiri bonum; ac propterea nihil mathematicos probare per cauſam finalem: ergo non omne ens conſequitur ratio boni. Reſpondet S. Doctör, ſi figuræ mathematicæ re ipſa ſubſiſterent, eſſent quidem bonæ, ſicut quæcumque entia; ſed quia ſunt abſtractæ per conſiderationem ab exiſtentia, ideo in eis non eſt bonitas: hæc enim in re ipſa exiſtente reperitur.

28

Reſpondeo

S. Thom.

nec

nec est vllum absurdum rem aliquam in consideratione nostra sine bonitate esse; cum ratio entis, & boni sola ratione distinguantur, & ratio entis prior sit ratione boni.

Hæc tamen doctrina, si recte expendatur, solum probat, quodlibet ens, & mathematicas figuras concipi posse sine ratione boni, id quod verissimum est; sed non probat intellectum nostrum non posse in ipsis considerare rationem boni: nam & mathematici non solum speculantur in suis lineis naturam, & essentiam, sed etiam perfectionem, & integritatem earum, qua supposita, de eisdem multa probant: integritas autem, & perfectio, est bonitas: ergo non solum entitatem, sed etiam bonitatem considerant, tamen non disputant de ratione formali bonitatis.

Ad bonitatem non requiritur existentiæ rei.

29
Præsuppositum.

Caeterani solutio non probatur.

Autoris solutio.

Mathematica figura cur Aristoteles bonitatem negat.

30

Aristippus.

ut aliquid sit bonum, non est necesse, existentiæ sicut in quibuscumque rebus essentis abstractis per intellectum ab existentia, consideramus alias proprietates, & de ipsis eas prædicamus, sic etiam intelligere possumus rationem bonitatis, & de ipsis eam enunciare: in enuntiatione enim, qua res aliqua dicitur esse bona, verbum, *est*, non significat existentiam, sed connexionem extremorum, sicut cum dicimus, *Homo est animal*, vt sequenti disput. dicemus. Cum vero dicitur, eo differre verum à bono, quod verum solum est in intellectu, bonum autem in rebus, non est ita accipiendum, quasi bonum solum conueniat rebus existentibus, sed ideo dicitur, quia verum, quod etiam est passio entis, non conuenit rebus, nisi per ordinem ad intellectum: rebus autem conuenit bonum ex seipsis, tamen si solo intellectu ratio entis, & boni distinguantur. Aliud enim est, aliqua distinguere per intellectum solum, aliud est per solum intellectum ali-quid ipsis conuenire, vt disp. 77. explicabitur.

Caeterani in commentariis, vt defendat doctrinam S. Thomæ ostendere conatur, figuras mathematicas ita abstrahi à materia, vt nullum individuum ipsarum existat in rerum natura siue materia: metaphysica vero contra ita abstrahi à materia, vt aliqua ipsorum individua existant à materia separata, scilicet intelligentiæ; vt ita demonstrat, mathematicas figuras bonas non esse, eo quod etiam in indiuiduis abstractæ à materia non existant: metaphysica autem bona esse, quod aliqua habeant indiuidua re ipsa existentia, etiam à materia abstracta. Frustra tamen Caeteranus laborat in hac re: nam, sicut probatum est, in rebus quantumvis abstractis à materia, & existentia, ratio bona reperitur.

Mea quidem sententia mens Aristotelis eo loco facilius exponi potest: nam cum negat mathematicis figuris, & lineis bonitatem inesse, non loquitur de bono, quod formaliter in perfectione, & integritate rei consistit, & cum ente reciprocatur; sed de bono relate, quod alteri conueniens est. Hoc enim bonum habet rationem finis, & cuius gratia, reliqua appetuntur. Docet igitur Aristoteles, mathematicas disciplinas nihil probare ex finali causa: ipsæ enim non considerant quidnam conueniat, cuius gratia cætera sunt, cum in ipsis non sit principium motus, & operationis, eo quod figuras omnino abstractas considerant. Ob quam rationem Aristippus, teste Aristotele, eodem loco has scientias spernebat, & cotiam, atque fabrillem, quæ ipsum cuius gratia considerant, eis præferebat. Quare ratio boni ita consequitur

rationem entis, & cum ea reciprocatur, & etiam mathematicis figuris, & rebus quantumvis abstractis conueniat.

ARTICVLVS IV.

Verum bonum habeat rationem causæ finalis.

AD quartum sic proceditur. Videtur quod bonum non habeat rationem causæ finalis, sed magis aliarum. Vt enim dicit Dionys. c. 4. de diuin. nomin. bonum laudatur vt pulchrum, sed pulchrum importat rationem causæ formalis: ergo bonum habet rationem causæ formalis.

28.
2. 4. 38. lib. 3.
Et 1. contr.
gent. c. 40.
fin. Et lib. 3.
c. 16. 17. c.
19. Et veri.
q. 2. ar. 1. c.
Cap. 4. p. 2.
ante mediū
c. p. 4. circa
principium.
Cap. 4. circa
principium.
de
diuin. nom.

2. Præterea, Bonum est diffusiuum sui esse, vt ex verbis Dionys. accipitur: quibus dicit, quod bonum est, ex quo omnia subsistunt, & sunt: sed esse diffusiuum importat rationem causæ efficientis: ergo bonum habet rationem causæ efficientis.

3. Præterea, Dicit Augustinus in 1. de doctri. Christi. quod quia Deus bonus est, nos sumus: sed ex Deo sumus, sicut ex causa efficiente: ergo bonum importat rationem causæ efficientis.

Lib. 1. c. 32.
tem. 3.

Sed contra est quod Philosophus dicit in 2. Physicorum, quod illud cuius causa est, est sicut finis, & bonum aliorum: bonum ergo habet rationem causæ finalis.

2. Physico
tex. 3. 10. 2.

Respondeo dicendum, quod cum bonum sit, quod omnia appetunt: hoc autem habet rationem finis: manifestum est quod bonum rationem finis importat: sed tamen ratio boni præsupponit rationem causæ efficientis, & rationem causæ formalis. Videmus enim quod id, quod est primum in causando, vltimum est in causato. Ignis enim prius calefacit, quam formam ignis inducat, cum tamen calor in igne consequatur formam substantialem: in causando autem primum inuenitur bonum, & finis, qui mouet efficientem: secundo actio efficientis mouens ad formam: tertio aduenit forma: vnde e conuerso esse oportet in causato, quod primum sit ipsa forma, per quam est ens: secundo consideratur in ea virtus effectiua, secundo quod est perfectum in esse; quia vnumquodque tunc perfectum est, quando potest sibi simile facere, vt dicit Philosophus in 4. Meteororum; tertio consequitur ratio boni per quam in ente perfectio fundatur.

2. de anima
tex. 2. 4. 10. 3.

Ad primum ergo dicendum, quod pulchrum, & bonum in subiecto quidem sunt idem: quia super eandem rem fundantur, scilicet super formam: & propter hoc bonum laudatur vt pulchrum, sed ratione differunt: nam bonum proprie respicit appetitum: est enim bonum quod omnia appetunt, & ideo habet rationem finis: nam

nam appetitus est quasi quidam motus ad rem. Pulchrum autem respicit vim cognoscitiuam: pulchra enim dicuntur, quæ visa placent: vnde pulchrum in debita proportionem consistit, quia sensus delectatur in rebus debite proportionatis: sicut in sibi similibus: nam & sensus ratio quædam est, & omnis virtus cognoscitiua. Et quia cognitio fit per assimilationem; similitudo autem respicit formam; pulchrum proprie pertinet ad rationem causæ formalis.

Ad secundum dicendum, quod bonum dicitur diffusiuum sui esse, eo modo quo finis dicitur mouere.

Ad tertium dicendum, quod quilibet habens voluntatem dicitur bonus in quantum habet bonam voluntatem: quia per voluntatem utimur omnibus, quæ in nobis sunt: vnde non dicitur bonus homo qui habet bonum intellectum, sed qui habet bonam voluntatem: voluntas autem respicit finem, ut obiectum proprium: & sic quod dicitur, quod Deus est bonus; refertur ad causam finalem.

Explicatio articuli.

Conclusio affirmat, quæ intelligenda est non de bono, quod in integritate rei positum est, sed de bono relate ad alterum, quod dicitur alicui conueniens: de quo genere boni præcedenti disputatione dictum est. Cæterum, ut ibidem notauimus; hæc ratio boni conuenientis alteri, oritur ex bonitate ipsius rei, quæ est eius integritas, & perfectio, & reciprocatur cum ente. Quæ vero notat Caietan, in hoc articulo circa hæc tria bonum, finem, appetibile, dicemus 1. 2. q. 1. art. 4. ubi etiam art. 1. disputandum est, an apprehensio sit conditio vel ratio finis. Denique, an finis sit primum in causalitate, & vltimum in acquisitione explicamus in artic. 1. & 4. illius quæstionis.

ARTICVLVS V.

Utrum ratio boni consistat in modo, specie & ordine.

AD quintum sic proceditur. Videtur quod ratio boni non consistat in modo, specie, & ordine. Bonum enim, & ens ratione differunt, ut supra dictum est: sed modus, species, & ordo pertinere ad rationem entis videntur: quia sicut dicitur Sapient. 11. Omnia in numero, pondere, & mensura disposuisti. Ad quæ tria reducuntur, species, modus & ordo: quia, ut dicit Augustinus. 4. super Gen. ad litteram, Mensura omni rei modum præfigit: & numerus omni rei speciem præbet: & pondus omnem rem ad quietem, & stabilitatem trahit, ergo ratio boni non consistit in modo, specie, & ordine.

2. Præterea Ipse modus, species, & ordo bona quædam sunt: si ergo ratio boni

consistit in modo, specie, & ordine oportet etiam quod modus habeat modum, speciem, & ordinem: & similiter species, & ordo: ergo procederetur in infinitum.

3. Præterea, Malum est priuatio modi, & speciei, & ordinis: sed malum non tollit totaliter bonum: ergo ratio boni non consistit in modo, specie, & ordine.

4. Præterea, illud in quo consistit ratio boni, non potest dici malum, sed dicitur malus modus, mala species, malus ordo: ergo ratio boni non consistit in modo, specie, & ordine.

5. Præterea, Modus, species, & ordo, ex pondere, numero, & mensura causantur, ut ex auctoritate Augustini. inducta patet: non autem omnia bona habent pondus, numerum, & mensuram: dicit enim Ambrosius in 1. Exam. quod lucis natura est, ut non in numero, non in pondere, non in mensura creata sit: non ergo ratio boni consistit in modo, specie, & ordine.

Sed contra est, quod dicit Augustinus in lib. de natura boni. Hæc tria, modus, species, & ordo, tanquam generalia bona sunt in rebus à Deo factis: & ita hæc tria, ubi magna sunt, magna bona sunt: ubi parua, parua bona sunt, ubi nulla, nullum bonum est: quod non esset, nisi ratio boni in eis consisteret: ergo ratio boni consistit in modo, specie, & ordine.

Respondeo dicendum, quod vnumquodque dicitur bonum, in quantum est perfectum: sic enim est appetibile, ut supra dictum est: perfectum autem dicitur, cui nihil deest secundum modum sue perfectionis. Cum autem vnumquodque sit id, quod est per suam formam: forma autem præsupponit quædam, & quædam ad ipsam ex necessitate consequuntur: ad hoc quod aliquid sit perfectum, & bonum, necesse est, quod formam habeat, & ea quæ consequuntur ad ipsam. Præexigitur autem ad formam determinatio, siue commensuratio principiorum seu materialium, efficientium ipsam, & hoc significatur per modum: vnde dicitur quod mensura modum præfigit. Ipsa autem forma significatur per speciem: quia per formam vnumquodque in specie constituitur: & propter hoc dicitur quod numerus speciem præbet: quia definitiones significantes speciem sunt sicut numeri, secundum Philosophum in 8. Metaphysicis. Sicut enim vnitas addita, vel subtracta variat speciem numeri, ita in definitionibus differentia appposita, vel subtracta. Ad formam autem consequitur inclinatio ad finem, aut ad actionem, aut ad aliquid huiusmodi: quia vnumquodque in quantum est actu, agit, &

29
Seri. q. 2.
art. 6.

Art. 1. huius
quæst.

4. super Ge-
nes. ad lit. c.
c. in medio
tom 3.

q. 45, art. 7.

8. metaph.
sex. ra. 10. 3.

q. 25, art. 6.

corp.

& tendit in id quod sibi conuenit secundum suam formam, & hoc pertinet ad pondus, & ordinem: unde ratio boni secundum quod consistit in perfectione, consistit etiam in modo, specie, & ordine.

Ad primum ergo dicendum, quod ista tria non consequuntur ens, nisi in quantum est perfectum, & secundum hoc est bonum.

Ad secundum dicendum, quod modus, species, & ordo eo modo dicuntur bona, sicut & entia: non quia ipsa sint quasi substantia, sed quia eis alia sunt, & entia, & bona. Unde non oportet quod ipsa habeant aliqua alia, quibus sint bona: non enim sic dicuntur bona quasi formaliter aliis sint bona, sed quia ipsis formaliter aliqua sunt bona: sicut albedo non dicitur ens, quia ipsa aliquo alio sit, sed quia ipsa aliquid est secundum quid, scilicet album.

Ad tertium dicendum, quod quodlibet esse est secundum formam aliquam: unde secundum quodlibet esse rei consequitur ipsam modum, speciem, & ordo: sicut homo habet speciem, modum, & ordinem, in quantum est homo, & similiter in quantum est albus, aliter modum, speciem, & ordinem habet, & in quantum est virtuosus, & in quantum est sciens, & secundum omnia, quæ de ipso dicuntur. Malum autem priuat quodam esse, sicut cæcitas priuat esse visus: unde non tollit omnem modum, speciem, & ordinem, sed solum modum, speciem, & ordinem, quæ consequuntur esse visus.

Ad quartum dicendum, quod sicut dicit Augustinus in lib. de natura boni, omnis modus in quantum modus bonus est, & sic potest dici de specie, & ordine: sed malus modus, vel mala species, vel malus ordo, aut ideo dicuntur, quia minora sunt, quæ esse debuerunt, aut quia non his rebus accommodantur, quibus accommodanda sunt: vel ideo dicuntur mala, quia sunt aliena, & incongrua.

Ad quintum dicendum, quod natura lucis dicitur esse sine numero, pondere & mensura, non simpliciter, sed per comparisonem ad corporalia: quia virtus lucis ad omnia corporalia se extendit, in quantum est qualitas actiua primi corporis alterantis, scilicet cæli.

Conclusio est affirmans, de qua satis dictum est precedenti disputatione.

ARTICVLVS VI.

Utrum conuenienter diuidatur bonum per honestum, utile & delectabile.

AD sextum sic proceditur. Videtur quod non conuenienter diuidatur bonum per honestum, utile, & delectabile.

1. Bonum enim, sicut dicit Philosophus in 1. Ethic. diuiditur per decem prædicamenta: honestum autem, utile, & delectabile inueniri possunt in vno prædicamento: ergo non conuenienter per hæc diuiditur bonum.

2. Præterea. Omnis diuisio fit per opposita, sed hæc tria non videntur esse opposita: nam honesta etiam sunt delectabilia: nullumque inhonestum est utile: quod tamen oportet, si diuisio fieret per opposita, ut opponerentur honestum, & utile: ut etiam dicit Tullius in lib. de offic. ergo prædicta diuisio non est conueniens.

3. Præterea. Vbi vnum propter alterum, ibi vnum tantum est: sed utile non est bonum, nisi propter delectabile vel honestum: ergo non debet utile diuidi contra delectabile, & honestum.

Sed contra est, quod Ambrosius in lib. de offic. vtitur ista diuisione boni.

Respondeo dicendum, quod hæc diuisio proprie videtur esse boni humani. Si tamen altius, & communius rationem boni consideremus, inuenitur hæc diuisio proprie competere bono secundum quod bonum est. Nam bonum est aliquid, in quantum est appetibile, & terminus motus appetitus: cuius quidem motus terminatio considerari potest ex consideratione motus corporis naturalis. Terminatur autem motus corporis naturalis, simpliciter quidem ad vltimum, secundum quid autem etiam ad medium, per quod itur ad vltimum, quod terminatur motum, & dicitur aliquid terminus motus in quantum aliquam partem motus terminatur. Id autem, quod est vltimus terminus motus, potest accipi dupliciter, vel ipsa res in quam tenditur, utpote locus, vel forma: vel quies in re illa. Sic ergo in motu appetitus, id quod est appetibile terminans motum appetitus secundum quid, ut medium, per quod tenditur in aliud, vocatur utile: id autem quod appetitur ut vltimum terminans totaliter motum appetitus, sicut quædam res in quam per se appetitus tendit, vocatur honestum: quia honestum dicitur quod per se desideratur. Id autem quod terminatur motum appetitus, ut quies in re desiderata, est delectabile.

Ad primum ergo dicendum, quod bonum, in quantum est idem subiecto cum ente, diuiditur per decem prædicamenta: sed secundum propriam rationem competit sibi ista diuisio.

Ad secundum dicendum, quod hæc diuisio non est per oppositas res, sed per oppositas rationes. Dicuntur tamen illa pro-

2. d. 11 q. 1.
art. 2. corp.
Et 1. Ethic.
leg. 5. lex. 2.
1. Ethic. c. 6.
ante med.
tom.

Lib. 2. in cap.
cuius utilitas
est, vultus
hic accipit
non eam quæ
vultus.
Lib. 1. c. c. 9.
§ 10. i. 1.

Que 26.
art. 3. ad 2.

Quest. 5.
art. 3. ad 3.
9. art. 4.
ad 1. § 9.
45. art. 4.
corp.

Ex cap. 3.
4. articulus
11m. 6.

30
29. 99. art.
94. Et 2. q.
45. art. 3. 2.

proprie delectabilia, quæ nullam habent
aliam rationem appetibilitatis, nisi dele-
ctationem, cum aliquando sint & noxia,
& inhonestæ. Vitia vero dicuntur, quæ
non habent in se vnde desiderantur, sed
desiderantur solum, vt sunt ducentia in
alterum, sicut sumptus medicinæ amaræ.
Honestæ vero dicuntur, quæ in seipsis ha-
bent vnde desiderantur.

Ad tertium dicendum, quod bonum non diuiditur in ista tria, sicut vniuocum æqualiter de his prædicatum, sed sicut analogum, quod prædicatur secundum prius, & posterius: primo enim prædicatur de honesto, secundo de delectabili, tertio de utili.

Conclusio affirmat, de qua diff. erendum est
l. 2. q. 1. art. 4. nam prædicta diuisio ad tracta-
tionem moralem accommodatissima est.

QVÆSTIO VI.

De bonitate Dei.

DEinde quæritur de bonitate Dei. Et circa hoc quæruntur quatuor.

ARTICVLVS I.

Vtrum esse bonum Deo conueniat.

AD primum sic proceditur. Videtur, quod esse bonum, non conueniat Deo. Ratio enim boni consistit in modo, specie, & ordine: hæc autem non videntur Deo conuenire, cum Deus immensus sit, & ad aliquid non ordinatur: ergo esse bonum non conuenit Deo.

*Arist. in init.
Ethicor.*

2. Præterea, Bonum est quod omnia appetunt: sed Deum non omnia appetunt, quia non omnia cognoscunt ipsum: nihil autem appetitur nisi cognitum: ergo esse bonum non conuenit Deo.

Sed contra est, quod dicitur Thren 3.
Bonus est Dominus sperantibus in eum,
animæ quærenti illum.

Respondendo dicendum, quod bonum esse, præcipue Deo conuenit. Bonum enim aliquod est secundum quod est appetibile: vnumquodq; autem appetit suam perfectionem, perfectio autem, & forma effectus est, quædam similiterudo agentis, cum omne agens agat sibi simile, vnde ipsum agens est appetibile, & habet rationem boni: hoc enim est quod de ipso appetitur, vt eius similitudo participetur, cum ergo Deus sit prima causa effectus omnium, manifestum est quod sibi competit ratio boni, & appetibilis. Vnde Dionys. in libro de diuin. nom. attribuit bonum Deo, sicut primæ causæ efficienti, & quens, quod bonus dicitur Deus, sicut ex quo omnia subsistunt.

ARTIC. I. & II.

Ad primum ergo dicendum, quod habere modum, speciem, & ordinem, pertinet ad rationem boni creati, sed bonum in Deo est sicut in causa: unde ad eum pertinet imponere aliis modum, speciem, & ordinem: unde ista tria sunt in Deo, sicut in causa.

Adsecundum dicendum, quod omnia appetendo proprias perfectiones, appetunt ipsum Deum, inquantum perfectiones omnium rerum sunt quædam similitudines diuini esse, vt ex dictis patet. Et sic eorum, quæ Deum appetunt, quædam cognoscunt ipsum secundum seipsum, quod est proprium creaturæ rationalis. Quædam vero cognoscunt aliquas participationes suæ bonitatis, quod etiam extenditur ad cognitionē sensibilem. Quædam vero appetitum naturalem habent absque cognitione: vt potest inclinari ad suos fines ab aliquo superiore cognoscere.

Conclusio est: Bonum esse, precipue conuenit Deo.

ARTICVLVS II.

Utrum Deus sit summum bonum.

AD secundum sic proceditur. Vi-
detur, quod Deus non sit sum-
mum bonum. Summum enim bo-
num addit aliquid supra bonum, alioquin
omni bono conveniret; sed omne quod
se habet ex additione ad aliquid, est com-
positum: ergo summum bonum est com-
positum: sed Deus est summe simplex, ut
supra ostensum est, ergo Deus non est
summum bonum.

2. Præterea. Bonum est quod omnia appetunt, ut dicit philosophus: sed nihil aliud est, quod omnia appetunt, nisi solus Deus qui est finis omnium, ergo nihil est aliud bonum nisi Deus. Quod etiam videtur per id, quod dicitur Lucæ 18. Nemo bonus nisi solus Deus, sed summum dicitur in comparatione aliorum, sicut summum calidum in comparatione ad alia calida dicitur, ergo Deus non potest dici summum bonum.

3. Præterea. Summum comparationem
importat, sed quæ non sunt vnius generis,
non sunt comparabilia, sicut dulcedo in-
conuenienter dicitur maior, vel minor,
quam linea. Cum igitur Deus non sit in
eodem genere cum aliis bonis, vt ex superi-
oribus patet: videtur quod Deus non
possit dici summum bonum respectu coru-
m.

Sed contra est, quod dicit August, 1. de Trinit. quod Trinitas diuinarum personarum est summum bonum, quod purgatissimis mentibus cernitur.

Respondeo dicendum, quod Deus est
summum bonum simpliciter, & non so-
lum

lum in aliquo genere, vel ordine rerum. Sic enim bonum Deo attribuitur (vt dictum est) in quantum omnes perfectiones desiderata effluunt ab eo, sicut a prima causa: non autem effluunt ab eo sicut ab agente vniuoco, vt ex superioribus patet, sed sicut ab agente, quod non conuenit cum suis effectibus, neque in ratione speciei, neque in ratione generis. Similitudo autem effectus in causa quidem vniuoca inuenitur vniiformiter, in causa autem a-quinuoca inuenitur excellentius: sicut calor excellentiori modo est in Sole, quam in igne. Sic ergo oportet quod cum bonum sit in Deo, sicut in prima causa omnium non vniuoca, quod sit in eo excellentissimo modo, & propter hoc dicitur summum bonum.

Ad primum ergo dicendum, quod summum bonum addit supra bonum, non rem aliquam absolutam, sed relationem tantum, relatio autem qua aliquid de Deo dicitur relative ad creaturas, non est realiter in Deo, sed in creaturis, in Deo vero secundum rationem. Sicut scibile relative dicitur ad scientiam, non quia ipsum referatur ad scientiam, sed quia scientia refertur ad ipsum. Et sic non oportet, quod in summo bono sit aliqua compositio, sed solum quod alia deficient ab ipso.

Ad secundum dicendum, quod cum dicitur, bonum est, quod omnia appetunt, non sic intelligitur, quali vnumquodque bonum ab omnibus appetatur: sed quia quicquid appetitur, ratione boni habet. Quod autem dicitur, Nemo bonus, nisi solus Deus, intelligitur de bono per essentiam, vt post dicitur.

Ad tertium dicendum, quod ea quae non sunt in eodem genere, si quidem sunt in diuersis generibus contenta, nullo modo comparabilia sunt: de Deo autem negatur esse in eodem genere cum aliis bonis, non quod ipse sit in quodam alio genere, sed quia ipse est extra genus, & principium omnis generis. Et sic comparatur ad alia per excessum, & huiusmodi comparationem importat summum bonum.

Conclusio est: Deus est summum bonum simpliciter, & non solum in aliquo genere, vel ordine rerum. De doctrina utriusque articuli satis dictum est disparat. praecedenti.

ARTICVLVS III.

Vtrum esse bonum per essentiam sit proprium Dei.

Ad tertium sic proceditur. Videtur, quod esse bonum per essentiam non sit proprium Dei. Sicut enim vnum conuertitur cum ente, ita & bonum, vt supra habitum est: sed omne ens est vnum per

Vasquez in 1. part. T. omnis.

suam essentiam, vt patet per Philosophum in 4. Metaphys. ergo omne ens est bonum per suam essentiam.

2. Præterea, Si bonum est, quod omnia appetunt, cum ipsum esse sit desideratum ab omnibus, ipsum esse cuiuslibet rei, est eius bonum. Sed qualibet res est ens per suam essentiam, ergo qualibet res est bona per suam essentiam.

3. Præterea, Omnis res per suam bonitatem est bona. Si igitur aliqua res est, quæ non sit bona per suam essentiam, oportebit quod eius bonitas non sit sua essentia. Illa ergo bonitas cum sit ens quoddam, oportet quod sit bona, & si quidem alia bonitate, iterum de illa bonitate quaeretur: aut ergo erit procedere in infinitum, aut venire ad aliquam bonitatem, quæ non erit bona per aliam bonitatem: eadem ergo ratione standum est in primo: res igitur qualibet est bona per suam essentiam.

Sed contra est, quod dicit Boeth. in libro de hebdo. quod alia omnia à Deo, sunt bona per participationem: non igitur per essentiam.

Respondeo dicendum, quod solus Deus est bonus per suam essentiam. Vnumquodque enim dicitur bonum secundum quod est perfectum. Perfectio autem alicuius rei triplex est. Prima quidem, secundum quod in suo esse constituitur. Secunda vero, prout ei aliqua accidentia superadduntur ad suam perfectam operationem necessaria. Tertia vero perfectio alicuius est per hoc, quod aliquid aliud attingit sicut finem. Vt pote prima perfectio ignis consistit in esse, quod habet per suam formam substantialem. Secunda eius perfectio consistit in caliditate, leuitate, & siccitate, & huiusmodi. Tertia vero perfectio eius est secundum quod in loco suo quiescit. Hæc autem triplex perfectio nulli creato competit secundum suam essentiam, sed soli Deo, cuius solius essentia est suum esse, & c. Si non adueniunt aliqua accidentia: sed quæ de aliis dicuntur accidentaliter, sibi conueniunt essentialiter, vt esse potentem, sapientem, & alia huiusmodi, sicut ex dictis patet. Ipse etiam ad nihil aliud ordinatur, sicut ad finem, sed ipse est ultimus finis omnium rerum. Unde manifestum est, quod solus Deus habet omnimodam perfectionem secundum suam essentiam, & ideo ipse solus est bonus per suam essentiam.

Ad primum ergo dicendum, quod vnum non importat rationem perfectionis, sed indiuisiōis tantum, quæ vnicuique

L rei

21. art. 5.
qu. 5. art. 1.
supra q. 5.
art. 1.

4. Metaph.
tex. 3. tom. 3.
Et Met. 19.
tex. 9.

In Lib. An
omne quod
est bonum
sit à medio
præcipue ad
finem vsque

qu. 3. art. 6.

33
1. part. q. 40.
Et 1. part. q. 10.
Et 1. part. q. 11.
Et 1. part. q. 12.

rei competere secundum suam essentiam: simplicium autem essentia sunt indiuisa, & actus, & potentia: compositorum vero essentia sunt indiuisa secundum actum tantum: & ideo oportet, quod qualibet res sit una per suam essentiam, non autem bona, ut ostensum est.

In corp. ar.

Ad secundum dicendum, quod licet vnumquodque sit bonum in quantum habet esse, tamen essentia rei creata non est ipsum esse, & ideo non sequitur quod res creata sit bona per suam essentiam.

Ad tertium dicendum, quod bonitas rei creata non est ipsa eius essentia, sed aliquid superadditum, vel ipsum esse eius, vel aliqua perfectio superaddita, vel ordo ad finem. Ipsa tamen bonitas sic superaddita dicitur bona, sicut & ens: hac autem ratione dicitur ens, quia ea est aliquid, non quia ipsa aliquo alio sit. Unde hac ratione dicitur bona, quia ea est aliquid bonum, non quia ipsa habeat aliquam aliam bonitatem, qua sit bona.

Conclusio est: *Solus Deus est bonus per essentiam.* Quæ primo intuitu facilis videtur; eo tamen modo quo à S. Thoma intelligitur, difficilis est, ut disput. sequenti patebit.

DISPUTATIO XXIV.

An esse bonum per essentiam sit proprium Dei.

Sententia S. Thomæ, & Caietani, cap. 1.
Exponitur difficultas prædictæ sententiæ, cap. 2.
Conueniat bonum per essentialem, cap. 3.

CAPVT I.

Sententia S. Thomæ, & Caietani.

S. Thom.
Caiet.

PROPOSITA controuersia ita facilis videbatur, ut nulla circa illam esse posset varietas opinionum: nihilominus circa modum eam explicandi non est omnium eadem sententia. Prior sit S. Thomæ, quam sequitur Caietanus in hoc art. 3. nempe proprium esse Dei, esse bonum per essentiam, ita ut nulla alia res per essentiam bona esse possit. Cuius rei gratia notat Caietanus particulam illam, *Per essentiam*, in ea propositione ad diuersa referri posse: aut enim refertur ad subiectum, scilicet Deum, & ita sensus erit: Deus per suam essentiam ita est bonus, ut non sit per aliquid ei additum. Aut particula, *Per essentiam*, refertur ad prædicatum scilicet ad bonitatem; & ita sensus erit: Deum esse bonum bonitate non participata, sed quæ per essentiam talis est. Dicitur autem, inquit Caietanus bonitas participata, quæ non habet plenitudinem perfectionis conuenientem rationi formali bonitatis, & hæc est finita, & ab alio pendens. Contra vero bonitas per essentiam est infinita secundum se, & à nullo alio habens esse.

Secunda
Caiet. nota-
tio.

Deinde notat Caietanus in præfati difficultate ratione materiæ hæc duo idem omnino esse. Nam quod est bonum per essentiam priori modo, est etiam bonum per essentiam posteriori modo: sed quia hæc duo, *Per essentiam esse tale: & esse*

le per essentiam, vniuersum non in idem recidunt, sed formaliter distinguuntur; Socrates enim per suam essentiam est homo, & tamen non est homo per essentiam; tum etiam quia præsens quæstio apud S. Thomam est de bono, quod per essentiam est bonum, non de essentia Dei, utrum per se ipsam, an per aliquid aliud sit bona. Iam enim quæst. 3. demonstrauerat Deum esse summe simplicem, ac proinde nihil ei inesse accidentarium; & ita constabat Deum per suam essentiam esse bonum non per aliquid additum; ideo in hoc art. particula, *Per essentiam*, referenda est ad prædicatum, non ad subiectum, ut sensus sit, Deum esse bonum bonitate, quæ est per essentiam bonitas.

Verum licet hæc doctrina Caietani vera sit, ea tamen non est iuxta mentem S. Thomæ, quem interpretari conatur. Nam quamuis ex argumento, *Sed contra*, colligi videatur, loqui de bono per essentiam, quod à bono per participationem distinguitur; quia tamen in omnibus aliis argumentis particulam, *Per essentiam*, plane refert ad subiectum propositionis, non ad prædicatum, idque ex doctrina art. manifeste colligitur, ut mox ostendemus, ideo quod ex argumento, *Sed contra*, deduci videntur, minoris momenti censeri debet. Sæpius enim hoc genus argumenti non tam ponitur à S. Thoma, ut confirmet id, quod docet in articulo, quam ut quæstionem propositam more solito ex utraque parte dubiam reddat. Quare illius sententia ex solutionibus argumentorum, & doctrina articuli semper conicienda est.

In articulo docet S. Thomas tres esse bonitates, aut perfectiones in vnaquaque re. Prima, inquit, est integritas ipsius, prout existentis, atque adeo iam constituta ex essentia & existentia. Secunda est accidentium, quibus res bene disponitur. Tertia est affectio proprii finis. In lapide ista tria ostendit, qui primo perfectus est suo esse, & essentia: secundo gravitate, & aliis qualitatibus: tertio centro, & fine sui motus. Inquit ergo S. Doctor nulli creaturæ per suam essentiam conuenire aliquam ex his bonitatibus: si enim aliqua hoc modo conueniret, esset prima: ea vero nequaquam conuenit, quoniam in nulla creatura, sed in solo Deo, esse est sua essentia: nulla igitur creatura per suam essentiam habet aliquam bonitatem, sed solus Deus. Videntur quidem S. Thomas docere primam bonitatem, quæ consequitur rem in ratione entis ante aduentum existentia, & alicuius accidentis, nulli rei consideratæ secundum essentiam, & secundum esse possibile conuenire: si enim ante existentiam bona esset, non diceret, nullam esse bonam per essentiam suam, quia nulla essentia creata esset suum esse.

Hoc ipsum colligitur ex doctrina eiusd. S. Thomæ infra quæst. 19. art. 3. ut paulo inferius notabimus. Ut autem hanc sententiam defendat, asserere debet essentiam in rebus creatis ab existentia realiter distinguui, ut ipse docuit 2. contra gent. cap. 5. & de ente, & essentia c. 5. atque cum eo Scholastici alij, quos referemus 3. par. q. 18. artic. 2. nam si non distinguatur nisi solà ratione, omnis res esset bona per se ipsam, id est, non a quo ei adueniente ab ea distinctio. Parum autem referret dicere, bonitatem rerum creatarum ratione distinguui ab essentia, tanquam passionem consequentem: nam in Deo etiam hoc modo à nobis distinguuntur, nihilominus.

Caietani doctrina non est iuxta mentem S. Thomæ.

2

Quid senserit S. Thomæ.

3